

Сліпчишин Л. Організація творчої діяльності учнів ПТНЗ на уроках виробничого навчання / Л. Сліпчишин //Нові технології навчання : науково-методичний збірник / Інститут інноваційних технологій змісту освіти, Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки – Київ ; Вінниця, 2011. – Вип. 69. – Ч.1. — С. 266–271.

УДК 377. 036

Сліпчишин Л.В.
кандидат педагогічних наук,
Львівський науково-практичний центр
професійно-технічної освіти НАПН України,
м.Львів

ОРГАНІЗАЦІЯ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПТНЗ НА УРОКАХ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ

В статье рассматриваются особенности организации творческой деятельности учащихся профессионально-технических учебных заведений на уроках производственного обучения.

Ключевые слова: *творческая деятельность, профессиональная деятельность, урок производственного обучения, мастер производственного обучения.*

The features of creative activity organization of vocational school students on the lessons of production teaching are examined.

Keywords: *creative activity, professional activity, lesson of the production teaching, master of the production teaching.*

Сучасний соціально-економічний розвиток суспільства ставить нові завдання перед освітньою галуззю стосовно підготовки такого фахівця, який здатний адекватно реагувати на підвищення вимог до виконання професійної діяльності. Це потребує від особистості виявлення самостійності у здійсненні дій, відповідальності за прийняті рішення, готовності до неперервного професійного вдосконалення, яке супроводжується вивільненням її творчого потенціалу. Оскільки творча праця є складною, то залучати до неї необхідно в умовах навчального середовища, що, на думку В.О.Моляко, що дозволить процес виховання і самовиховання творчої особистості зробити свідомим, цілеспрямованим і контрольованим [5, с.49]. Потреба у творчій діяльності на кожному робочому місці (незалежно в офісі чи на виробництві) викликана закономірностями розвитку економіки, зокрема, циклічним розвитком економіки, зміною технологічних укладів, дією закону підвищення ефективності (продуктивності) праці тощо. В основі позитивних тенденцій розвитку економіки завжди лежить творча діяльність виконавців. Ступінь підготовки до такої діяльності залежить від психологічної готовності особистості її здійснювати і готовності педагогів її виховати. У зв'язку з цим педагоги мають володіти спеціальними методами і методиками для розкриття творчого потенціалу особистості учнів (студентів) під час навчально-виховного процесу, а також навчити їх спеціальних прийомів і методів розв'язання творчих проблем і завдань. Вирішення цього завдання має здійснюватися системно, залучаючи до формування творчої особистості майбутнього фахівця можливості навчально-виховного процесу як загальноосвітнього, професійно-технічного навчального, вищих професійних, так і позашкільних закладів.

Теоретичні основи творчості, творчої діяльності розглядалися у працях таких психологів, як В. Ананьєв, А. Брушлинський, П. Гальперін, В. Дружинін, О. Ковальов, Г. Костюк, Т. Кудрявцев, О. Кульчицька, О. Леонтьєв, О. Матюшкін, В. Моляко, О. Музика, В. Рибалка, В. Роменець, С. Рубінштейн, Б. Теплов, В. М'ясищев тощо. В багатьох працях таких вчених, як К. Ушинський, А. Макаренко В. Сухомлинський, розглядаються питання виховання творчого ставлення до праці та розвитку відповідних якостей в учнів. Оскільки питання творчого потенціалу людини, її обдарованості та активності завжди актуальне, то до різних аспектів цієї проблеми також звертаються вчені-педагоги, зокрема: С. Батишев, А. Беляєва, С. Гончаренко Н. Волкова, О. Дунаєва, В. Кушнір, Г. Кушнір, Н. Ничкало, О. Проскура, С. Сисоєва, М. Смульсон, І. Якиманська, Н. Федорова та ін. Проте питання особливостей організації творчої діяльності учнів ПТНЗ під час виробничого навчання у контексті сучасних підходів до визначення творчості та обдарованості особистості недостатньо повно висвітлено в науковій літературі.

Метою статті є виявлення особливостей організації творчої діяльності учнів ПТНЗ на уроках виробничого навчання в контексті сучасних підходів до визначення творчості та обдарованості особистості.

Аналіз різних підходів до розвитку творчої особистості дав підстави зробити висновок про те, що для усунення однаковості в її розвитку педагогам необхідно звертати рівноцінну увагу кожному з психологічних механізмів творчості, а саме сприйманню, уяві, мисленню, свідомості тощо. Тому організатори навчальної діяльності мають обов'язково це враховувати під час підготовки до занять, вибираючи методичну систему чи технологію навчання.

Сучасному суспільству потрібна така професійна освіта, яка формує в особистості стійкі компоненти творчого стилю мислення. Особистість з таким стилем мислення не тільки готова до постійних змін в технологіях, але й розглядає їх як можливість одержати життєво необхідне моральне задоволення від вирішення інтелектуальних задач, що виникають у ході професійної (і не тільки) діяльності. Такий підхід до формування якостей творчої особистості учнів змінює форми і принципи педагогічної діяльності. Ключовою фігурою

навчального процесу є викладач, оскільки він повинен не передавати знання, а допомагати вчитися і розвиватися, бути не джерелом інформації, а організатором розумової діяльності.

Період навчання в ПТНЗ є важливим для майбутнього професійного успіху, оскільки в ньому активізується процес соціалізації учня як майбутнього фахівця, тому важливо врахувати дію всіх чинників на розвиток творчої активності учнів. Ці чинники можна поділити на суб'єктивні та об'єктивні. До суб'єктивних чинників належать: освітній рівень, наявність творчих здібностей, особистісні якості, індивідуальний рівень підготовки до реалізації творчої діяльності; до об'єктивних – рівень матеріальної бази закладу, використання інноваційних технологій і методик навчання, створення відповідного навчального середовища, готовність викладачів і майстрів виробничого навчання до творчої роботи з учнями, до роботи з обдарованими учнями. Важливим напрямом творчої роботи з учнями є діяльність гуртків, зокрема професійно орієнтованих, які працюють не лише в межах ПТНЗ, але й у позашкільних закладах.

Розвиток творчого потенціалу учнів ПТНЗ має свої особливості. Перш за все, щоб зрозуміти ці особливості, звернемося до дослідження М. Воллаха і К. Когана. Вчені виявили 4 групи дітей з різними рівнями розвитку інтелекту і креативності, що відрізняються способами адаптації до зовнішніх умов і рішенням задач (високим рівнем інтелекту і креативності, низьким рівнем креативності, але високим інтелектом, низьким рівнем інтелекту і високим рівнем креативності, низьким рівнем інтелекту і творчих здібностей) [10]. Більшість учнів ПТНЗ належать до двох останніх груп, хоча є непоодинокі випадки, коли навчатись робітничої професії приходять діти перших двох груп. Оскільки кількість учнів такого поділу є неспіврозмірною, це викликає труднощі у педагогічній роботі. Зокрема, найважливішим завданням є створити такі умови для учнів перших двох груп, щоб вони не деградували, а перетворювали потенційні можливості в актуальні, а для других двох – підняти їх, по-можливості, на вищий рівень інтелекту і креативності. Таке завдання ставить особливі вимоги до педагогів, як у професійному, так і чисто людському плані.

Діти з низьким рівнем інтелекту і творчих здібностей у більшості випадків є “середнячками”, низький рівень здібностей до предметів компенсують хорошою поведінкою, виконавчістю, товариськістю, з ними легко педагогу працювати, якщо вони мають адекватну самооцінку. У той же час діти з низьким рівнем інтелекту і високим рівнем креативності найчастіше створюють труднощі на уроках, оскільки мають проблеми з навчанням і вихованням. Те, що вони погано пристосовуються до вимог навчального закладу, мають захоплення на стороні, не дає їм можливості зосередитись на навчанні. Проте вони найчастіше мають таку перевагу, яка дозволяє підготовленому педагогу змінити напрям їхньої активності – вони є професійно орієнтовані.

При роботі з групами учнів педагог перш за все повинен пам'ятати про діапазон можливого інтелектуального зростання, який має нижчу і вищу межі. А також співвідношення між творчою продуктивністю та інтелектом. “Інтелект визначає лише верхню, а діяльність – нижчу межу успішності навчання, а місце учня у цьому діапазоні визначається не когнітивними чинниками, а особистісними особливостями, в першу чергу навчальною мотивацією та такими рисами “ідеального учня”, як виконавчість, дисциплінованість, самоконтроль, відсутність критичності, довіри до авторитетів” [2, с.248]. Крім того, інтелект є верхнім обмежувачем для потенційних творчих досягнень. Професійна сфера, в якій учень як майбутній фахівець буде працювати, регламентує нижчу інтелектуальну межу. Знання педагогом місця учня в діапазоні інтелектуального зростання за наявності професійного спрямування його навчальної мотивації дозволить вибрати адекватні методи і форми навчання.

Зміст реальної діяльності людини визначає розвиток її здібностей чи його відсутність, тому наявність чи відсутність здібностей надають виконанню цієї діяльності якісно інший характер. Одним із чинників успішного виконання діяльності є обдарованість. Свого часу Б. Теплов наголосив, що успішне виконання певної діяльності визначається не окремою здібністю, а іншим поняттям – обдарованістю, під якою він розумів якісне поєднання здібностей до чогось, до певної діяльності. Але обдарованість лише створює можливості досягнення успіху в конкретній діяльності. Щоб можливість перейшла в реальність, потрібно оволодіти певними навичками і вміннями [9]. Оскільки здібності розвиваються у діяльності, то важливим є правило їхнього розвитку, яке сформулював С. Рубинштейн “Розвиток здібностей здійснюється по спіралі: реалізація можливості, яка є здібністю одного рівня, відкриває можливості для подальшого розвитку, для розвитку здібності вищого рівня. Обдарованість людини визначається діапазоном нових можливостей, які відкриває реалізація наявних можливостей” [7]. Загальний розвиток людини має вплив на формування потенційних можливостей, тобто на обдарованість, яка є його продуктом і яку С.Л.Рубінштейн назвав “загальною здібністю”. Але в такому разі виникає фундаментальна проблема співвідношення загального і спеціального розвитку, на яку звернув увагу Б.Г.Ананьєв [1]. На певному рівні сформованості здібностей до тієї чи іншої діяльності виникають і починають розвиватися творчі здібності. Саме цей момент, коли високий рівень здібностей поєднується з творчими здібностями, характеризує творчий потенціал особистості. Проте від того, чи властива людині творча спрямованість, залежить дієвість розвивальних впливів. Якісний стрибок від розвитку здібностей до розвитку обдарованості пов'язаний зі становленням творчо обдарованої особистості, тому “обдарованість - це, в першу чергу, творча обдарованість, а обдарована особистість - це творчо обдарована особистість. Творча спрямованість людини дозволяє підняти розвиток її здібностей на якісно новий рівень, коли видатні творчі досягнення засвідчують зрілі можливості” [3, с.10]. Як показало дослідження, проведене в ПТНЗ [6, с.65], лише 12 % учнів за результатами визначення “індексу обдарованості” при допомозі спеціального комплексу психодіагностичних методик показали достатній рівень інтелектуально-творчого потенціалу. Можна стверджувати, що відповідно до моделі творчої обдарованості Дж. Рензуллі у них сформовані на достатньому рівні три компоненти обдарованості – інтелектуальні здібності, креативність і мотивація. Те, що творча спрямованість людини дозволяє підняти розвиток її здібностей на якісно новий рівень, коли видатні творчі

досягнення засвідчують зрослі можливості, надихає оптимізмом педагогів, оскільки, високий відсоток обдарованих учнів є в спеціалізованих ліцеях, гімназіях, школах, чого не можна сказати про професійно-технічні навчальні заклади.

Виявити творчий потенціал учня і допомогти йому перетворитися у реальні здобутки може креативний педагог з високою психологічною і педагогічною кваліфікацією, який володіє спеціальними методами, обізнаний з спеціальними навчальними програмами, має певний обсяг знань про природу дитячої творчості й обдарованості, типи і особливості вияву обдарованостей, вміє спілкуватися з дітьми та організовувати навчально-пізнавальну діяльність з урахуванням рівнів і сфер вияву обдарованості кожного учня, бачити в кожному з них творчу індивідуальність, застосовувати в своїй професійній діяльності інноваційні методи і форми навчання, сучасні технології навчання тощо. Творчі здібності не створюються, а вивільнюються. Наскільки вони вивільнилися залежить від того, наскільки вмотивованою є особистість та як організовано навчання. Учитель будить творчу думку дітей на уроці, створює необхідні умови для їхньої самореалізації, вивільненню компенсаторного механізму, але найкращі можливості для цього відкриває позаурочна діяльність. При цьому дуже важливо, щоб урочна та позаурочна робота були єдиним процесом, в якому вони б органічно доповнювали, збагачували та урізноманітнювали одна одну.

Навчання учнів різних видів діяльності сприяє формуванню узагальнених способів дій, які є в основі професійної (і не тільки) творчості. Відповідно, якщо умови середовища для адаптації людини не потребують творчості, вона і не розвивається. Проте мінливі економічні умови стимулюють працівника до постійного саморозвитку, оволодіння новими професійними навичками і розвитку творчого потенціалу. Основною умовою цих процесів є постійний контакт з професійним середовищем і потреба у вирішенні задач, застосовуючи свій інтелект і творчість.

Як відомо, освоєння будь-якої спеціальності відбувається в результаті тривалого відпрацювання комплексу вправ, що дозволяють виробити автоматизм при виконанні необхідних операцій. Очевидно, що вправи для вироблення навичок ефективного мислення повинні бути проблемними ситуаціями, вирішення яких виробляється за алгоритмом, тобто з дотриманням певної послідовності виконання розумових операцій. Цей алгоритм застосовується у методиці, розробленій для тренування навичок вирішення проблемних ситуацій. Вона включає дві цілісні системи вправ для тренування навичок, які виявляються в особливостях мислення творчої особистості: перша – система вправ для розвитку творчого інтелекту (основна частина вправ виконується як вирішення проблеми за чіткою і жорсткою програмою – алгоритму – на всіх етапах вирішення); друга – система вправ на розвиток уяви (більшість цих вправ також виконується за спеціальними алгоритмами) [4, с. 17-18]. Така методика є ефективною на виробничому навчанні майбутніх робітників.

Іншим важливим чинником, пов'язаним з мотивом творчості в майбутній професійній діяльності, потягом до творчості і тими можливостями, які надає для цього робота за фахом, є виробнича практика. Саме протягом виробничої практики майстер має можливість спостерігати за змінами у професійній діяльності учнів, бачити, як зростає кількість творчих елементів і реалізується творчий потенціал учнів. Спостереження недвозначно свідчать про чітко виражену орієнтацію учнів на творчий підхід до майбутньої професійної діяльності, незалежно від її специфіки і змісту (на великому чи малому підприємстві, в умовах серійного чи одиничного виробництва).

Очікування і пошук творчих елементів в майбутній професії обумовлюють особливе до неї ставлення. Звичайно, різні робочі місця надають нерівні можливості для творчості. Тому формування творчого ставлення до різних видів професійної діяльності, стимулювання потреби в творчості і розвитку здібностей до професійної творчості є необхідними ланками системи професійного навчання і професійного виховання особистості, зокрема й у процесі виробничого навчання.

У реальному житті вибір педагогом методичної системи залежить від специфіки профілю підготовки, особливостей навчальної групи, психолого-педагогічної підготовки викладача чи майстра та умов, що склалися [8, с.26-30]. Педагог працює в кількох системах залежно від умов, проте одна з них завжди є провідною і визначається метою навчання. У разі, коли метою є формування творчого мислення в учнів, то, для прикладу, у процесі виробничого навчання кулінарного профілю застосовуються такі методичні системи (тип навчання): репродуктивне навчання, оскільки учні повинні вивчити правила приготування корисної їжі та технологію приготування конкретних страв; проблемне навчання, оскільки саме частково-пошуковий і проблемний методи застосовують у творчій діяльності; релаксопедичне навчання, оскільки у ньому застосовуються такі психологічні механізми, як асоціація, взаємодія, вплив, розумове зосередження, що властиві також і творчому мисленню; сугестивне навчання, оскільки саме при підготовці кухарів важливою є репрезентація знання в образах, коли інтегрується предметний зміст з його художніми проявами.

Для будь-якого профілю підготовки робітників методичні системи можуть відрізнятися. Залежно від теми заняття визначаються провідна методична система, співвідношення з іншими методичними системами, основні методи навчання і форми організації. Підготовка учнів до виконання конкретного виду діяльності здійснюється на практичних заняттях у навчальних майстернях, а також під час виробничої практики. На практичних заняттях активно використовуються такі форми навчання, що сприяють розвитку творчих здібностей учнів, а саме: конкурси, ігри (ділові, рольові), самостійна робота.

На практичних заняттях акцентують увагу на вирішенні найцікавіших проблемних виробничих ситуацій з досвіду роботи баз практики. Розв'язання виробничих ситуацій розвиває професійне мислення, уміння проводити аналіз, учить робити висновки і давати оцінку дій фахівців. У процесі обговорення учні не тільки вчаться публічно виступати, вести дискусію, а й знаходять впевненість у своїх силах, закріплюють навички публічних виступів і вчаться аргументовано захищати свою точку зору. Місія викладача полягає у визначенні робочих груп учнів для розробки карток-завдань та інструкційно-технологічних карток послідовності виготовлення страв. В учнів така робота викликає інтерес і навіть ті учні, які мають посередні знання,

виконуючи творчі роботи, не тільки одержують позитивні оцінки, а й набувають досвіду використання теоретичних знань на практиці, знаходять упевненість в собі.

Майстрам рекомендується організувати роботу в групі таким чином, щоб найкращі учні щодня отримували індивідуальні завдання і від завдання до завдання виконували складнішу роботу. Це спонукає й інших учнів працювати так, щоб їм також доручали виконувати складніші, а отже, й цікавіші завдання. Коли планується легка й одноманітна робота, учням пропонується подумати про те, як підвищити продуктивність праці. Ефективною виявилася така форма стимулювання творчої активності, як організація “мозгового бюро”. Учні, об'єднані в таке “бюро”, спочатку під керівництвом майстра, а потім самостійно, розробляють проекти завдань, які за складністю виконання виходять за межі навчальної програми. Складність роботи в кожному конкретному випадку залежить від здібностей і успіхів учня. У результаті стимулюється творча активність, підвищується рівень культури праці. Підбиваючи разом із майстром підсумки роботи, учні переконуються, що виконання будь-якого завдання може сприяти вдосконаленню їхніх професійних якостей. Для того, щоб краще усвідомити значення виконуваних завдань, майстер разом з викладачем прищеплюють учням навички художньо-естетичного й економічного аналізу, навчання рахувати, бережливо витратити сировину, кошти, ставити естетичну цінність виробу над усе, тобто вище від прагматичної економії матеріалів.

На стимулювання потреби у формуванні культури праці позитивно впливає участь учнів у продуктивному виробництві. Сенс виробничого навчання в тому і полягає, що на таких уроках учні зайняті корисною і цікавою справою. Тут усе, що стосується їхньої майбутньої професії, має той сенс, що їхні задуми реалізуються на практиці в реальних виробках. Отже, і у виробничій майстерні у майстра виробничого навчання все повинно бути, як у відповідному цеху: справне устаткування, технічна документація, достатня кількість виробничих завдань, необхідний робочий інструмент, пристосування, оснащення. Творчі роботи мають дозвуватися не за годинами, а за змістовими ланками, зберігаючи єдність творчого задуму.

Відомо, що не помиляється той, хто нічого не робить. Учень у своїй навчально-виробничій творчості повинен мати право на помилку. Якщо діяльність учня оцінюється винятково за критерієм наявності або відсутності помилок, без урахування кінцевого результату цієї діяльності, характеру помилок, тих шляхів, якими учень йшов до мети, то учні втрачають свою активність. Такий підхід до оцінювання з психологічної точки зору є зовнішнім тиском, який і є чинником зменшення рівня активності. Щоб уникнути такого “тиску”, але не допустити недбалого ставлення до помилок, застосовуються ситуації успіху, коли помилка розглядається як мета для підвищення майстерності. У цьому випадку помилки жваво обговорюються, а обговорення спрямовується у бік знаходження шляхів уникнення цих помилок. Для розрядки обстановки часто застосовуються приказки, афоризми, метафори. Наприклад, “Уміла зробити, та не вміла подати”. Якщо після цього учень не допускає таких помилок, то майстер використовує метод позитивної підтримки (фасилітації) і показує, що учень робить успіхи. У заключних бесідах майстер лише торкається питання про допущені дрібні прорахунки і помилки учнів, зате акцентує увагу на найменших досягненнях у розвитку творчості та елементів культури праці, яких учні набули під час виконання даного завдання. Виховна мета цих бесід – не лише узагальнення і систематизація практичного досвіду, а й формування культури праці, стимулювання потреби у професійному саморозвитку, інтересу до подальшої творчої діяльності. Досягнення такої мети є значним кроком у забезпеченні динамічності висхідного руху в професійному розвитку майбутнього фахівця.

Навчаючи новим прийомам, майстер залишає учням місце для роздумів, стимулює творче мислення, пояснюючи, що кожен новий прийом також може бути вдосконалений. Активна творча робота учня відбувається тоді, коли виникають проблеми, а вони виникають, якщо інструктаж не занадто деталізований. Один із варіантів такого “програмування” пов'язаний із поступовим виключенням готових рішень з інструктажу і послідовним збільшенням кола проблемних ситуацій, де рішення учні повинні знайти самостійно. Якщо вже під час інструктажу мотивується спрямованість на формування творчого підходу, програмується активна інтелектуальна діяльність учня, то виконання завдання набуває ознак творчої самостійної праці, яку учень виконує із задоволенням, усвідомлюючи особистісний смисл своєї праці.

Нами виділено такі *особливості* організації творчої діяльності учнів на уроках виробничого навчання в професійно-технічних навчальних закладах:

1. Більшість учнів ПТНЗ характеризуються низьким рівнем інтелекту і високим рівнем креативності, низьким рівнем інтелекту і творчих здібностей (після того, як різко зросла кількість вишів, до яких приймають з абітурієнтів з досить низьким балом, у професійній школі переважають останні). Незначний відсоток складають учні з високим рівнем інтелекту і креативності, низьким рівнем креативності, але високим інтелектом. Такий стан речей вимагає поглиблення психолого-педагогічних знань та компетенцій педагогів щодо роботи з важкими, педагогічно запущеними та обдарованими учнями і застосування індивідуального підходу.

2. Раннє залучення учнів до професійної діяльності, орієнтація на майбутню сферу професійної діяльності, що надає педагогічній взаємодії своєрідного характеру і вимагає від педагогів глибокого знання професійної сфери. Якщо педагог (майстер виробничого навчання) є креативною особистістю, то на його уроках зростає ймовірність підвищення рівня реалізації творчого потенціалу кожного учня, а обдаровані учні мають шанс піднятися на вищий щабель професійної майстерності вже під час навчання у ПТНЗ.

3. Більшість учнів ПТНЗ мають професійну мотивацію і за наявності творчого спрямування навчально-виробничої діяльності відбувається вихід їх творчої активності. Це можна організувати через різні форми професійної підготовки (теоретичні заняття, професійно-практична підготовка, позаурочну роботу).

4. Сьогодні значна кількість викладачів і майстрів виробничого навчання не має належної психолого-педагогічної підготовки до організації творчої роботи учнів і зокрема з обдарованими. Крім того, не кожен педагог ПТНЗ здатен працювати з обдарованими дітьми. Якщо певна робота і проводиться, то вона є не системною, а

швидше епізодично. Тому в кожному професійно-технічному навчальному закладі необхідно передбачити програму підвищення знань і вмінь педагогічного колективу організувати творчу роботу учнів на уроках і в позаурочний час, розробку педагогічної системи роботи з обдарованими дітьми, на методичних об'єднаннях розглянути корективи до робочих навчальних програм, забезпечувати молодих педагогів методичною підтримкою.

5. Творчий розвиток особистості учня потребує відповідних педагогічних умов: застосування тих методичних систем навчання, які виходять на творчу діяльність учнів, методів продуктивної діяльності і діалогічних, створення розвивального середовища. А це потребує взаємоузгоджених зусиль педагогів, батьків і соціальних партнерів.

6. Професійно-технічний навчальний заклад має великі можливості застосування таких позаурочних організаційних форм, де б учні могли виявити власні здібності, не боячись висловлювати свої думки та уподобання: предметні, технічні та художні гуртки (які часто професійно спрямовані), конкурси фахової майстерності, участь у традиційних виставках художньої та технічної творчості, конкурс винахідливих і кмітливих, олімпіади тощо.

7. Проблема формування творчої особистості фахівця, робітника є актуальною, проте відсутня у достатній кількості методична література про організацію творчої діяльності учнів з урахуванням особливостей галузей професійної підготовки. Навіть якщо така література є, то вона рідко доходить до викладача або майстра.

Висновки. Таким чином, усвідомлене цілеспрямоване використання власного творчого потенціалу дає можливість учневі почати самореалізуватися ще під час навчання у навчальному закладі. Підготовка майбутнього робітника будь-якого профілю до творчості в професійній діяльності починається під час вивчення ним загальнопрофесійних і спеціальних дисциплін, зміст яких орієнтовано на розвиток творчої активності, а продовжується на уроках виробничого навчання і виробничій практиці. Продумана система підготовки учнів до творчості забезпечує формування у них необхідних якостей для постійного вдосконалення професійної майстерності. Першочерговим завданням є визначення проблем, які перешкоджають цьому процесу, та створення умов для їх подолання. Оскільки здібності не лише проявляються, а й виникають в діяльності, тому в навчально-виховному процесі необхідно особливу увагу приділяти організації роботи учнів, що має творчий характер, не тільки в урочний, але й в позаурочний час. Цю роботу ефективно виконує творчий педагог, який має відповідну психолого-педагогічну підготовку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев Б. Г. О соотношении способностей и одаренности / Б. Г. Ананьев // Проблемы способностей. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1962. – С. 18.
2. Дружинин В. Н. Психология общих способностей / В. Н. Дружинин. – 2-е изд. – СПб : Изд-во “Питер”, 1999. – 368 с.
3. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результат досліджень / за ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир : [ПП Рута], 2007. – 320 с.
4. Меерович М. И. Технология творческого мышления : практическое пособие / М. И. Меерович, Л. И. Шрагина. – Минск ; Москва : Харвест ; АСТ, 2000. – 432 с.
5. Моляко В. О. Концепція виховання творчої особистості / В.О.Моляко // Радянська школа. – 1991. – №5. – С.47-51.
6. Пілат Н. Я. Використання психодіагностичних методик у процесі пошуку обдарованих дітей і корекційно-розвивальні вправи для занять з ними / Н. Я. Пілат // Методичний вісник / НМЦ ПТО у Львів. обл. – 2011. – № 1. – С.62–68.
7. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1973. – С. 227—228.
8. Сліпчишин Л. В. Психолого-педагогічні основи впровадження сучасних підходів до навчання у ПТНЗ : навчально-методичний посібник / Л. В. Сліпчишин. – Львів : Сполом, 2008. – 148 с.
9. Теплов Б. М. .Способности и одаренность / Б. М. Теплов // Ученые записки Гос. науч.-исслед. ин-та психологии. Том 2. – Москва, 1941. – С. 20-39.
10. Vollach M. A. A new look of the creativity – intelligence distriction / M. A. Vollach, N. Kogan // Journal of Personality. – 1965. –V. 33. – № 3. – P.348–369.